

Черняк А. С.,

*аспірант кафедри теорії та історії держави і права
Національного університету «Острозька академія»*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Сучасний етап розвитку публічного управління в Україні характеризується одночасним впровадженням двох взаємопов'язаних процесів, а саме: децентралізації публічної влади та цифровізації управлінських процесів. Передача великого обсягу повноважень до органів місцевого самоврядування спричинило трансформацію системи розпорядників публічної інформації, а також значно збільшило обсяг інформації, що створюється ними або ж перебуває у їхньому розпорядженні, а тому підлягає оприлюдненню.

У сучасних реаліях цифровізація виступає основним механізмом реалізації права на доступ до публічної інформації, зокрема шляхом оприлюднення публічної інформації на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних, офіційних вебсайтах розпорядників інформації та інших ресурсах, що значно спрощує процес отримання відомостей для запитувачів.

Водночас, не зважаючи на значний потенціал цифрових технологій, їх впровадження у сфері забезпечення доступу до публічної інформації на місцевому рівні супроводжується низкою проблем, зокрема цифровою нерівністю, що характеризується різним рівнем доступу до мережі Інтернет, низьким рівнем цифрової грамотності населення та обмеженою доступністю цифрових ресурсів для осіб з інвалідністю.

Окремі аспекти забезпечення права на доступ до публічної інформації, зокрема в умовах децентралізації досліджувались у працях українських вчених, а саме: О. В. Карпенка, Ж. З. Денисюк, Т. В. Запорожець, Т. І. Биркович, В. І. Биркович, О. С. Кабанець та інших.

У зв'язку з цим метою цієї доповіді є комплексне дослідження ролі цифровізації у забезпечення реалізації права на доступ до публічної інформації в умовах децентралізації, визначення основних проблем у цій сфері та напрямки їх удосконалення.

Реформа децентралізації місцевого самоврядування в Україні спричинила значну трансформацію системи публічної влади шляхом передання значного обсягу повноважень і ресурсів від центральних органів державної влади до територіальних громад. У зв'язку з цим органи місцевого самоврядування набули статусу провідних суб'єктів реалізації прав та свобод людини й громадянина, зокрема у сфері доступу до публічної інформації. Водночас розширення їх повноважень супроводжується збільшенням обсягів інформації, яку вони створюють та яка перебуває у їх розпорядженні, що вимагає впровадження ефективних механізмів їх оприлюднення та забезпечення доступу для громадян, зокрема із використанням цифрових технологій.

Право на доступ до публічної інформації є одним з визначальних елементів демократичного суспільства, що забезпечує відкритість діяльності органів публічної влади, сприяє підзвітності та створює передумови для ефективного громадського контролю. У сучасних умовах зміст цього права зазнає суттєвих змін. Якщо раніше основною формою його реалізації було подання письмових запитів, то сьогодні дедалі більшого значення набувають електронні способи доступу до інформації, зокрема через офіційні веб-сайти, портал відкритих даних та інші електронні сервіси.

Нормативно-правовою основою впровадження електронного врядування в Україні є, зокрема, Закон України «Про доступ до публічної інформації», який встановлює обов'язок

розпорядників інформації, у тому числі органів місцевого самоврядування, забезпечувати її систематичне та оперативне оприлюднення, зокрема в електронній формі. Відповідно до статті 5 цього Закону, доступ до інформації забезпечується, серед іншого, шляхом систематичного та оперативного оприлюднення інформації на офіційних вебсайтах в мережі Інтернет та на єдиному державному вебпорталі відкритих даних [1]. Окрім цього, нормативно-правовим актом, який визначає основні напрями державної політики у сфері цифрової трансформації є Концепція розвитку електронного урядування в Україні, яка схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р. Цей документ передбачає створення умов для відкритості діяльності органів влади, підвищення рівня доступності публічної інформації та впровадження електронних сервісів.

З огляду на це, суттєвим елементом електронного урядування є функціонування офіційних вебресурсів органів місцевого самоврядування, які виконують роль основних каналів комунікації з громадянами. Через такі ресурси здійснюється оприлюднення нормативно-правових актів, рішень органів влади, інформації про використання бюджетних коштів та інше. Таким чином, електронні платформи сприяють реалізації принципів відкритості та прозорості діяльності публічної влади [2].

Не менш важливим інструментом цифровізації публічного управління органів місцевого самоврядування є відкриті дані. Правові засади функціонування відкритих даних в Україні визначені, зокрема, постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних», яка визначає перелік обов'язкових наборів даних та вимоги до їх оприлюднення.

Відкриті дані є особливою формою реалізації права на доступ до публічної інформації, оскільки вони забезпечують не лише пасивний доступ до інформації шляхом подання запиту,

але й проактивне її оприлюднення на цифрових ресурсах. У науковій літературі відкриті дані розглядаються як один із базових елементів електронного врядування, що забезпечує створення умов для повторного використання інформації, розвитку інновацій та підвищення ефективності управлінських процесів. Вони дозволяють представникам громадськості аналізувати діяльність органів місцевого самоврядування, здійснювати контроль за використанням бюджетних коштів та брати участь у прийнятті управлінських рішень [3].

Разом з тим, не дивлячись на те, що правове регулювання права на доступ до публічної інформації ґрунтується на принципах рівності та недискримінації, наявна проблема цифрової нерівності. Одним з визначальних аспектів цифрової нерівності є різний рівень доступу до мережі Інтернет, особливо у сільській місцевості та віддалених територіальних громадах. Відсутність стабільного інтернет-зв'язку або його висока вартість створюють суттєві бар'єри для використання електронних сервісів та доступу до офіційних вебресурсів органів місцевого самоврядування.

Не менш важливим чинником є рівень цифрової грамотності населення. Значна частина громадян, особливо особи похилого віку, не володіють достатніми навичками користування електронними ресурсами, що ускладнює реалізацію їх права на доступ до публічної інформації в цифровій формі [4]. У цьому контексті цифровізація може не лише розширювати можливості доступу, але й створювати нові соціальні бар'єри.

Окрему проблему становить доступність цифрових ресурсів для осіб з інвалідністю, зокрема осіб із порушеннями функцій зору, що потребує впровадження спеціальних технічних рішень та дотримання стандартів вебдоступності.

Отже, поєднання процесів децентралізації публічної влади та цифровізації управлінських процесів суттєво трансформує механізми реалізації права на доступ до публічної інформації, розширюючи можливості його здійснення через електронні ресурси та відкриті дані. Водночас ефективність цих процесів

значною мірою залежить від рівня цифрової спроможності органів місцевого самоврядування та населення. Наявність цифрової нерівності, зокрема нерівномірність розвитку інформаційної інфраструктури територіальних громад і недоліки у практиці оприлюднення інформації зумовлюють необхідність удосконалення державної політики у цій сфері. У зв'язку з цим пріоритетними напрямками мають стати забезпечення рівного доступу до цифрових ресурсів, підвищення рівня цифрової грамотності населення, а також розвиток відкритих даних як провідного інструменту прозорості та підзвітності публічної влади.

Список використаних джерел:

1. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI: станом на 08.08.2025. URL: <https://surl.li/sljbfn> (дата звернення: 06.04.2026);
2. Биркович Т. І., Биркович В. І., Кабанець О. С. Механізми публічного управління у сфері цифрових трансформацій. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 9. URL: <https://surl.li/udhgnp> (дата звернення: 08.04.2026);
3. Цифрове врядування : монографія / О. В. Карпенко та ін. Київ: Ідея Принт, 2020. 336 с. URL: <https://surl.li/qufgtk> (дата звернення: 10.04.2026);
4. Олещенко В. Ю. Цифрова нерівність та її вплив на реалізацію прав людини в епоху цифрових трансформацій. *Права людини в епоху цифрових трансформацій: XII Міжнар. науково-практ. конф.* Київ. 2022. С. 368. URL: <https://surl.li/qsprts> (дата звернення: 14.04.2026).